

УДК 347.77/.78(470+571)

Хрідочкін Андрій Вікторович,
кандидат історичних наук, доцент
(Дніпровський гуманітарний університет, м. Дніпро)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9387-886>

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено дослідженню науково-теоретичних засад реформування публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні. Визначено мету сучасної вітчизняної стратегії реформування системи публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано можливості й загрози ефективному вирішенню завдань публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності. Досліджено принципи, стратегічні напрями, стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: публічне адміністрування; сфера інтелектуальної власності; інтелектуальна власність; нормативна база; інституційна база; інфраструктурна база.

Постановка проблеми. Визначення пріоритетів подальшого розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності має базуватися на результатах ретельного аналізу сучасного стану як самої діяльності суб'єктів публічного адміністрування щодо реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності, так і сфери інтелектуальної власності. Остання є невичерпним ресурсом соціального, культурного та економічного розвитку України. Тому розроблення стратегії розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності є логічним продовженням процесу удосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей і поглядів на розвиток сфери інтелектуальної власності в Україні, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [1], Концепцією Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 р. [2], Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні [3], Стратегією національної безпеки України [4].

Забезпечення конкурентоздатності економіки України та досягнення успіху на інноваційному шляху її розвитку неможливо досягнути без ґрунтового осмислення сучасного стану такого впливового чинника економіки, як інтелектуальна власність. Разом з тим, економіку України неможливо уявити і без надійної системи правової охорони інтелектуальної власності, важливим і невід'ємним елементом якої є інститут публічного адміністрування у цій сфері. Стратегія реформування публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності передбачає застосування системного, багатогалузевого і зваженого підходу до питань, пов'язаних із сферою інтелектуальної власності, який має базуватися на ефективному співробітництві на всіх рівнях державного устрою та суспільства і забезпечити зміцнення інтелектуального потенціалу держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми, що досліджується, вже розглядалися в наукових працях фахівців, які вивчали різні питання функціонування сфери інтелектуальної власності: проблеми адміністративно-правового регулювання

суспільних відносин інтелектуальної власності (Ю. Л. Бошицький, І. І. Дахно, В. С. Дмитришин, М. В. Паладій, Д. В. Смерницький та ін.), цивільно-правовий режим об'єктів інтелектуальної власності (О. П. Орлюк, О. А. Підпригора, О. Д. Святоцький, О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов та ін.), використання об'єктів інтелектуальної власності у господарській діяльності (В. Д. Базилевич, О. Б. Бутнік-Сіверський, О. Б. Зайківський, М. Ю. Потоцький та ін.), а також кримінально-правову охорону інтелектуальної власності (М. Г. Вербенський, В. Д. Гулкевич, О. М. Джужа, І. П. Катеринчук, А. М. Коваль, А. С. Нерсесян, В. Б. Харченко та ін.). Проте теоретичні засади публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності, на жаль, не були предметом спеціального дослідження. Існуючі ж наукові праці розкривають ці питання або лише фрагментарно, або лише з вузькогалузєвою метою, без застосування відповідного комплексного підходу.

Метою даної статті є спроба комплексного дослідження науково-теоретичних засад реформування публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні.

Викладення основного матеріалу. Ефективність реалізації завдань публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності залежить від внутрішніх факторів, сприятливих можливостей, а також загроз, які здатні негативно впливати на його розвиток і залежать від дії зовнішніх факторів. Так, з одного боку, в Україні існує політична підтримка сфери інтелектуальної власності з боку держави і суб'єкт публічного адміністрування, що забезпечує реалізацію державної політики у цій сфері, – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку України), а з іншого – наявні складні економічні умови та розпорошення і дублювання функцій публічного адміністрування між одразу кількома органами виконавчої влади. У країні сформована інституційна база та інфраструктура публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності та досягнутий достатній ступінь прозорості у формуванні управлінських рішень [5, с. 12–13], але недостатнім залишається інституційний потенціал суб'єктів публічного адміністрування, а також відсутня належна координація та ефективність їх діяльності. Розвиток розвиненої інфраструктури інтелектуальної власності, наявність в Україні складу творців і винахідників, патентних повірених, оцінювачів у сфері інтелектуальної власності та потужного інтелектуального потенціалу і наявність окремих інструментів стимулювання створення об'єктів інтелектуальної власності гальмуються недостатньо ефективною діяльністю підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в органах виконавчої влади, бюджетних установах, організаціях і на підприємствах, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів інтелектуальної власності. Вітчизняна нормативна база у сфері інтелектуальної власності в основному розроблена [6, с. 53], але недостатнім залишається нормативно-правове регулювання питань, пов'язаних з оцінкою прав інтелектуальної власності, методичною базою визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, ефективними механізмами запровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності. Високий ступінь інтеграції України до міжнародних та регіональних організацій у сфері інтелектуальної власності, її членство у міжнародних і регіональних договорах, ефективна співпраця з міжнародними, регіональними організаціями у сфері інтелектуальної власності, спеціалізованими відомствами в інших країнах та узгодженість в цілому українського законодавства з відповідними міжнародними стандартами [7, с. 222–224] стримується його не повним узгодженням із законодавством Європейського Союзу (далі – ЄС). А високий рівень розвитку вітчизняних інформаційних технологій – невирішеністю на законодавчому рівні питання електронного подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності, унаслідок чого формування ринку інтелектуальної власності відбувається повільно. Ефект від підтримки з боку міжнародних та регіональних організацій знижується недостатнім використанням інноваційного потенціалу об'єктів інтелектуальної власності, слабким упровадженням запатентованих об'єктів, а також низьким економічним потенціалом запатентованих винаходів і корисних моделей, чинність яких не підтримується після п'яти років. Отримання Мінекономрозвитку

України статусу Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи (далі – МПО/ОМПЕ) [8, с. 181] супроводжується перепонами виконання даним суб'єктом власних функцій у частині залишення умов тендерних закупівель щодо закупівель послуг іноземних власників відомих патентно-інформаційних ресурсів, визначених обов'язковими для використання мінімуму документації Договору про патентну кооперацію (РСТ). Створення системи підготовки спеціалістів у сфері інтелектуальної власності, активна діяльність із підвищення культури у сфері інтелектуальної власності в суспільстві гальмується недостатнім рівнем культури та свідомості з питань інтелектуальної власності в українському суспільстві, що породжує, зокрема, досить високий рівень контрафакції та піратства, недобросовісне подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності.

Крім того, можливості ефективного вирішення завдань публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності часто стримуються існуючими загрозами для реалізації цих планів. Так, державна політика України, спрямована на інтеграцію в ЄС, та активна діяльність вітчизняного законодавчого органу з адаптації національного законодавства до законодавства ЄС [9, с. 17–18] можуть обернутися появою законодавчих протиріч, здатних призвести до негативних наслідків у функціонуванні всієї сфери інтелектуальної власності. Наслідком же опанування сучасним досвідом з удосконалення механізмів публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності можуть стати зміни механізмів фінансування державної системи правової охорони інтелектуальної власності у випадку віднесення її до адміністративних послуг, що призведе до негативних наслідків її функціонування. Створення інтегрованої інформаційної системи з питань інтелектуальної власності та поява доступу до європейських фондів і програм розвитку потенціалу національних систем інтелектуальної власності [10, с. 5] супроводжуються високою конкуренцією на зовнішніх ринках для традиційної продукції українських виробників, пасивністю правовласників у діях із захисту прав інтелектуальної власності. А процеси створення системи стимулів для розвитку сфери інтелектуальної власності та впровадження об'єктів інтелектуальної власності в інноваційний процес [11, с. 62–63] гальмуються відсутністю громадської позиції в суспільстві щодо протидії контрафакції та піратству. У свою чергу, створення надійної системи інтелектуальної безпеки [12, с. 101] інколи обертається невиконанням Мінекономрозвитку України функцій МПО/ОМПЕ у разі залишення умов тендерних закупівель щодо закупівель послуг іноземних власників відомих патентно-інформаційних ресурсів.

Сьогодні світове співтовариство впевнено перейшло до стадії економічного розвитку, що зветься «економікою, заснованою на знаннях». А тому головною ціллю державної політики щодо публічного адміністрування в інтелектуальній сфері на середньострокову перспективу є сприяння формуванню та запровадженню сучасної моделі інтеграції інтелектуального потенціалу нації у внутрішній і світовий ринки, враховуючи як національну специфіку процесів перетворення інтелектуального надбання в конкурентоспроможну продукцію, так і відповідний світовий досвід. Забезпечення сталого розвитку економіки України потребує повноцінного використання наукового-технічного потенціалу в процесі технологічної модернізації економіки, спрямування його на забезпечення реальних потреб розвитку економіки нашої країни на базі інноваційної моделі. Звідси, метою сучасної стратегії реформування публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності повинно стати забезпечення рівня правової, інституційної та соціальної бази, який відповідає міжнародно-визнаним стандартам, для створення, охорони, захисту та найбільш повного використання інтелектуального потенціалу нації в інтересах розвитку конкурентоздатної економіки України, максимально заснованої на знаннях та інноваціях.

З урахуванням зазначених обставин, подальший розвиток публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності має базуватися на *принципах*: верховенства права, законності, рівності всіх суб'єктів перед законом; свободи інтелектуальної, творчої діяльності та підприємництва; справедливого балансу приватних та публічних інтересів, приватних інтересів творців та підприємців; правової визначеності та правової прогнозованості;

справедливості, добросовісності та розумності; саморегуляції ринку інтелектуальної власності, а також соціальної відповідальності бізнесу у сфері інтелектуальної власності.

Ураховуючи визначену мету, принципи її досягнення та відповідно до пріоритетних завдань економічного розвитку нашої держави, основними стратегічними напрямками розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні слід визнати забезпечення: удосконалення нормативної бази публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності; удосконалення механізмів публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності, подальший розвиток його інституційної бази; удосконалення системи захисту інтелектуальної власності, створення ефективних механізмів попередження та боротьби з контрафакцією та піратством; підвищення в суспільстві рівня обізнаності та культури у сфері інтелектуальної власності; підвищення рівня освіти та професійного рівня у сфері інтелектуальної власності; розвитку міжнародного, регіонального та двостороннього співробітництва у сфері інтелектуальної власності і гармонійного інтегрування України в європейський та міжнародний інтелектуальний простір; високого рівня інтелектуальної безпеки для надійного розвитку і збереження українського інтелектуального потенціалу; вирішення питань утилізації або ліквідації виробів, у яких реалізовані об'єкти інтелектуальної власності після їхнього використання в інтересах часткового розв'язання екологічних проблем забруднення.

Важливе значення для належного виконання завдань публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні має фінансове та матеріально-технічне забезпечення його впровадження, яке повинно здійснюватися на рівні та в обсягах, що забезпечать подальший розвиток сфери інтелектуальної власності, у результаті чого будуть створені передумови для зростання конкурентоспроможності та досягнення Україною успіху на інноваційному шляху її розвитку. Досягнення цієї мети можливе шляхом: забезпечення необхідних фінансових і матеріально-технічних умов функціонування системи суб'єктів публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності; запровадження грантів, премій, стипендій та інших заохочень у системі освітніх, наукових і науково-дослідних установ за напрямом модернізації інструментів використання та просування інтелектуальної власності; збільшення бюджетного фінансування програм підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності (суддів, працівників правоохоронних та контролюючих органів тощо); спрощення процедури закупівлі зарубіжних комерційних баз даних у відповідності зі сталою міжнародною практикою для забезпечення якісного виконання Мінекономрозвитку України МПО/ОМПЕ з метою зменшення фінансового навантаження; створення умов для залучення інвестицій приватного сектору в наукові дослідження, інновації та охорону інтелектуальної власності; створення умов для залучення позабюджетних джерел фінансування шляхом участі у проектах і програмах зовнішньої та технічної фінансової допомоги з боку донорів у межах сфери інтелектуальної власності.

Ефективність реформування та подальшого розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні значною мірою залежить від того, наскільки система моніторингу та оцінки відповідає цілям і завданням державної політики у цій сфері та наскільки управлінські рішення, що ухвалюються, адекватні результатам і рекомендаціям моніторингових досліджень. Перспективними напрямками забезпечення моніторингу та оцінювання впровадження стратегії удосконалення процесу адміністрування у сфері інтелектуальної власності повинні стати: розробка сукупності процедур і показників моніторингу та оцінювання на національному рівні, що адекватно та поетапно відображають процес реалізації завдань реформування та подальшого розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності; збір, обробка та аналіз даних моніторингу, виявлення помилок або непередбачених впливів, визначення причин їх виникнення, а також внесення необхідних поправок або змін у зміст і форму запланованих заходів та дій; модернізація та оновлення системи консолідованої звітності та статистики щодо публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності; забезпечення населення та зацікавлен-

них суб'єктів публічного адміністрування достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування системи публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності.

Вирішення завдань розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності сприятиме подальшому розвитку та функціонуванню сфери інтелектуальної власності на якісно новому рівні та дозволить забезпечити: сприяння покращенню конкурентоспроможного підприємницького середовища, яке базується на результатах інтелектуальної творчої діяльності, що сформує належні умови для переходу до інноваційної моделі економічного зростання країни; зростання рівня освіти, поінформованості та культури суспільства у сфері інтелектуальної власності, що призведе до зменшення використання піратських і контрафактних товарів, випадків недобросовісної конкуренції; підвищення рівня підготовки та кваліфікації фахівців суб'єктів публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності, працівників судових, правоохоронних та контролюючих органів; стимулювання створення, правового захисту та правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності як стратегічний інструмент формування умов для переходу до інноваційної моделі зростання економіки як важливого кроку для побудови постіндустріального суспільства; виконання Мінекономрозвитку України функцій МПО/ОМПЕ на високому якісному рівні; впровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення інформаційного забезпечення у сфері інтелектуальної власності; забезпечення доступу широкого кола громадськості до інформації, пов'язаної з різними аспектами набуття, здійснення, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; удосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності у відповідності до європейських норм і стандартів для забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності та зменшення обсягу правопорушень у цій сфері; розширення ринку та зростання капіталізації інтелектуальної власності, що відповідає рівню постіндустріального суспільства; зростання привабливості та престижу інтелектуальної творчої діяльності, створення сприятливого інноваційного клімату; зростання іміджу нашої країни як правової держави, у якій здійснюється ефективний захист прав інтелектуальної власності, що буде сприяти залученню іноземних інвестицій; створення ефективних механізмів забезпечення інтелектуальної безпеки в країні для надійного розвитку та збереження вітчизняного інтелекту; покращення екологічного стану країни. Це, у свою чергу, призведе до розвитку економіки України на базі інноваційної моделі, збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації, інтеграції України до світового співтовариства як його рівноправного члена, а також покращення міжнародного іміджу України та її інвестиційної привабливості.

Висновки. Таким чином, стратегічні напрями подальшого розвитку публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності в Україні повинні зосереджуватися на вирішенні таких трьох комплексів базових проблем публічного адміністрування у сфері, що досліджується: проблем *нормативної бази* (яка включає національне законодавство як сукупність правових положень, на підставі яких суб'єкти публічного адміністрування створюють належні умови охорони та захисту прав, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної творчої діяльності членів суспільства), проблем *інституційної бази* (суб'єктів публічного адміністрування, наділених відповідними повноваженнями у сфері інтелектуальної власності з метою вирішення ними широкого кола завдань із надання правової охорони, управління, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності) та *проблем інфраструктурної бази* (елементів і відносин, які забезпечують та підтримують на відповідному рівні функціонування сфери інтелектуальної власності, а також користувачів цієї сфери).

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/5/2015>.

2. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 603-р URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/603-2013-p>.

3. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/386-2013-p>

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/287/2015>.

5. Макаренко П. Д. Складові інформаційної інфраструктури інтелектуальної власності в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2014. № 3. С. 12–16.

6. Биркович Т. І., Бондар І. С., Шишка Р. Б. та ін. Право інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2015. 280 с.

7. Харитонов О. І., Харитонов Є. О., Ківалова Т. С., Дмитришин В. С., Кулініч О. О., Романадзе Л. Д. та ін. Право інтелектуальної власності : підручник / за заг. ред. О. І. Харитонові. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 544 с.

8. Еннан Р. Є., Кулініч О. О., Мазуренко С. В., Менсо І. В., Романадзе Л. Д. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. Київ: Правова єдність, 2016. 492 с.

9. Румянцев Ю. В. Недосконалість у системі законодавства про інтелектуальну власність. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 6(3). С. 16–20.

10. Баженов М. І. Міжнародне нормативно-правове регулювання права інформації в системі захисту прав інтелектуальної власності та його вплив на національне законодавство України. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 8. С. 3–10.

11. Дунаєва В. В. Особливості використання інтелектуальної власності в інноваційній сфері. *Менеджер*. 2016. № 3. С. 59–68.

12. Макаревич О. В. Роль захисту прав інтелектуальної власності підприємств в системі економічної безпеки. *Вісник Черкаського університету*. Серія : Економічні науки. 2017. № 1. С. 96–104.

Хридошкин Андрей Викторович,
кандидат исторических наук, доцент
(Днепровский гуманитарный университет, г. Днепр)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9387-886>

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ПУБЛИЧНОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена изучению научно-теоретических основ публичного администрирования в сфере интеллектуальной собственности в Украине. Определена цель современной отечественной стратегии реформирования системы публичного администрирования в сфере интеллектуальной собственности. Проанализированы возможности и угрозы эффективному решению задач публичного администрирования в сфере интеллектуальной собственности. Исследованы принципы, стратегические направления, состояние финансового и материально-технического обеспечения публичного администрирования в сфере интеллектуальной собственности в Украине.

Ключевые слова: публичное администрирование; сфера интеллектуальной собственности; интеллектуальная собственность; нормативная база; институциональная база; инфраструктурная база.

Khridochnik Andrey Viktorovich,
PhD in History, Associate Professor
(Dniprovskii University of the Humanities, Dnipro)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9387-886>

SCIENTIFIC AND THEORETICAL FRAMEWORK FOR PUBLIC ADMINISTRATION REFORM IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SPHERE OF UKRAINE

The article is devoted to the research of the scientific and theoretical framework for public administration reform in the intellectual property sphere of Ukraine. The purpose of the contemporary national strategy of public administration reform in the intellectual property sphere is determined. It is to provide the

appropriate level of normative, institutional and infrastructural base that comply with internationally recognized standards for the creation, protection, defense and full use of the national intellectual potential for competitive economy of Ukraine development. The possibilities and threats for effective solution of public administration tasks in the intellectual property sphere are analyzed. It is proved, that the threats are related to the fact, that Ukrainian public policy on integration with the European Union and the active work of the native legislative body to bring national legislation into line with the legislation of the European Union, may result in the emergence of legislative discrepancies that can lead to negative effects in the functioning of the entire sphere intellectual property. The increase of foreign direct investment in the Ukrainian economy and the process of developing a civilized intellectual property market are often hampered by the global or regional economic crisis and political and economic instability. The principles, strategic directions, the state of financial and logistic conditions of public administration in the intellectual property sphere in Ukraine are investigated. Particular attention was paid to principles of public administration in the intellectual property sphere: the supremacy of law, legality, equality of all subjects before the law, freedom of intellectual, creative activity and enterprise, a fair balance of private and public interests, private interests of creators and entrepreneurs, justice, conscientiousness and reasonableness; self-regulation of the intellectual property market, and also the social responsibility of business in the intellectual property sphere.

Key words: *public administration; intellectual property sphere; intellectual property; normative base; institutional base; infrastructural base.*

Надійшла до редколегії **20.11.2018**